

Савченко Т.Г., доцент ДВНЗ «УАБС НБУ», кандидат економічних наук.

Пожар О.М., старший викладач ДВНЗ «УАБС НБУ».

Застосування трансфертного ціноутворення за узгодженими строками для управління процентним ризиком банку.

Анотація

У статті обґрунтовується доцільність використання трансфертного ціноутворення за узгодженими строками для управління основними формами процентного ризику банку. За результатами дослідження кривих дохідності оптових та роздрібних фінансових ринків, визначено напрямки застосування банками України трансфертного ціноутворення за узгодженими строками.

Постановка проблеми. Визначення вартості фінансових ресурсів на будь-якому етапі їх внутрішньої трансформації (залучення з ринку, розподілу між підрозділами, розміщення в активні операції, повернення клієнтам) дає менеджерам банку унікальну можливість не лише удосконалити оцінку ефективності функціонування центрів відповідальності, а й підвищити ефективність управління ризиками банківської діяльності. Враховуючи причини зародження та процес розвитку глобальної фінансової кризи у 2007-2008 роках, можна зробити висновок, що проблема перманентного удосконалення інструментів управління банківськими ризиками набирає першочергової актуальності не лише у контексті банківської системи, а й в аспекті розвитку світової економіки в цілому.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблемою дослідження форм процентного ризику банку активно займаються, як науковці так і органи банківського регулювання [8; 11; 12]. Також достатня увага приділяється вивченню методик трансфертного ціноутворення у вітчизняній [1; 7; 9; 13] та закордонній [20; 21; 23] літературі. З іншої сторони, у вітчизняній літературі відсутні ґрунтовні дослідження щодо особливостей використання методів трансфертного ціноутворення для управління відсотковим ризиком банку.

Цілі статті. Дослідити особливості застосування методу трансфертного ціноутворення за узгодженими строками для управління основними формами процентного ризику. Вивчити можливості застосування даного методу банками

України на основі дослідження ринкових кривих дохідності фінансових інструментів.

Виклад основного матеріалу. У більшості наукових джерел та відповідних нормативних документів зазначається, що основними формами процентного ризику є: ризик переоцінки (ризик зміни вартості ресурсів), ризик зміни кривої дохідності, базисний ризик та ризик права вибору (опціональності) [8; 11; 12]. У вітчизняній [1; 7; 9; 13] та закордонній [20; 21; 23] літературі виділяють наступні підходи до встановлення трансфертних цін: витратний, ринковий, договірний та експертний. У межах кожного з даних підходів використовується декілька методів трансфертного ціноутворення, що можуть відрізнятися за технікою розрахунку трансфертної ставки. Також застосовуються різноманітні комбінації зазначених вище підходів та методів розрахунку трансфертної ціни.

Як зазначається у наукових доробках більшості закордонних науковців, найбільш ефективним, при розрахунку внутрішніх цін по операціям комерційних банків, вважається метод трансфертного ціноутворення, який має назву *matched-maturity funds transfer pricing* [22] або *matched-term funds transfer pricing* [17]. Підкреслюючи орієнтацію даного методу на граничні ринкові ставки іноді також зустрічається назва *matched maturity marginal funds transfer pricing* [21]. Назва даного методу, з урахуванням його сутності, може бути сформульована як «трансфертне ціноутворення ресурсів за узгодженими строками погашення» (надалі використовуватимемо скорочену назву методу – трансфертне ціноутворення за узгодженими строками). На нашу думку, саме цей метод розрахунку трансфертних цін дозволяє підвищити ефективність управління основними формами процентного ризику.

Теоретичні основи застосування методу трансфертного ціноутворення за узгодженими строками для управління процентним ризиком банку. Суть даного методу полягає у встановленні трансфертної ціни по кожному рахунку пов'язаному із рухом фінансових ресурсів у момент його відкриття у відповідності до декількох характеристик. Основною характеристикою є термін залучення (розміщення) ресурсів (*maturity term*). Трансфертна ціна залишається незмінною

до кінцевого строку погашення фінансового інструменту (для інструментів із фіксованою процентною ставкою) або до моменту переоцінки фінансового активу (для інструментів з плаваючою процентною ставкою). Отже, умови переоцінки (repricing tenor) є другою характеристикою яка враховується при застосуванні трансфертного ціноутворення за узгодженими строками. За даним методом передбачається встановлення трансфертної ціни на основі еталонної кривої доходності (benchmark yield curve) певного фінансового ринку. Як відомо, крива доходності відображає залежність між вартістю фінансового інструменту, який обертається на даному ринку та його строковістю.

Для кожного банківського рахунку визначається кінцева дата погашення або переоцінки і відповідності до неї визначається точка на ринковій кривій доходності, яка відповідатиме базовій трансфертній ставці. У якості еталонних обираються ставки доходності на оптових фінансових ринках, які повинні відповідати декільком основним умовам: високий рівень конкуренції; висока ліквідність; банк без обмежень може працювати на даних ринках; стабільність функціонування даних ринків.

Вважається, що ринок який відповідає зазначеним умовам є альтернативним напрямком залучення та розміщення ресурсів банківською установою. Крім того, враховується відповідність грошових потоків та ризиків інструментів фінансових ринків та відповідних характеристик банківських продуктів. Таким чином, еталонна ринкова крива доходності, з точки зору економічної теорії, являтиме собою криву доходності фінансових інструментів, які є найближчими заміниками фінансових інструментів комерційного банку. Практичні можливості використання кривих доходності оптових грошових ринків вітчизняними банками будуть досліджені у третьому розділі статті.

Крім строковості та дати переоцінки ресурсів також враховуються додаткові характеристики, які впливають на умови переоцінки або на майбутні грошові потоки даного фінансового інструменту. Якщо дані характеристики для певного банківського продукту виявляються економічно значимими, на їх основі коригується базова трансфертна ціна за допомогою додавання (віднімання) певної

відсоткової маржі. До інших ознак, які впливають на величину трансфертної ціни за даним методом науковці відносять: спред переоцінки (repricing spread), контрактний грошовий потік (contractual cash flow) та «вбудовані варіанти» (embedded options) [17].

На нашу думку, наведені вище ознаки, що впливають на розрахунок трансфертних ціни за методом узгоджених строків, дозволяють врахувати основні форми процентного ризику. Зокрема, врахування строковості та переоцінки фінансових активів дозволяє мінімізувати такі форми процентного ризику як ризик переоцінки та ризик зміни кривої доходності; врахування «вбудованих варіантів» – ризик права вибору (опціону); врахування спреду переоцінки та контрактного грошового потоку – базисного ризику.

Відповідно до досліджуваного методу трансфертна ставка встановлюється центром фондування (funding center), у ролі якого у переважній більшості випадків виступає казначейство банку. Даний підрозділ придбаває ресурси у центрів відповідальності, що займаються їх залученням з ринку, за трансфертними цінами купівлі (bid) та продає/передає дані ресурси центрам відповідальності, що їх розміщують у активні операції за трансфертними цінами продажу (offer). Різниця між трансфертною ціною купівлі та продажу є премією казначейства за управління процентним ризиком та ризиком ліквідності.

Даний метод дозволяє відділити процентний ризик фінансових інструментів із фіксованими та плаваючими відсотковими ставками від інших видів ризику (перш за все кредитного) і передати даний ризик (за відповідну плату) центру фондування (казначейству). Потрібно підкреслити, що метод трансфертного ціноутворення за узгодженими строками передбачає встановлення ціни на повну суму ресурсів, які формуються (розміщуються) банком. Іншими словами, виключається варіант самофінансування центрів відповідальності, коли об'єктом трансфертного ціноутворення визначається чистий грошовий потік (нетто-потік), який розраховується як сума надлишку (недостачі) ресурсів центру відповідальності [21].

Крім того, трансфертне ціноутворення за узгодженими строками дозволяє прозоро та обґрунтовано розподіляти процентну маржу на три частини: центрів формування ресурсів, центру фондування та центрів розміщення. Як наслідок, центри відповідальності, що безпосередньо займаються залученням та розміщенням ресурсів серед клієнтів банку, економічними методами стимулюються до продажу банківських продуктів на умовах не гірших ніж ринкові для забезпечення позитивної процентної маржі.

На рисунку 1 криві AS та DO відображають середньозважену вартість пасивів та дохідність активів банку відповідно. Криві BR та CP є еталонними ринковими кривими доходності, на основі яких визначаються базові трансфертні ціни пасивів та іпотечних кредитів відповідно. Еталонні ринкові криві можуть визначатись на оптових ринках грошових ресурсів на який має доступ банк.

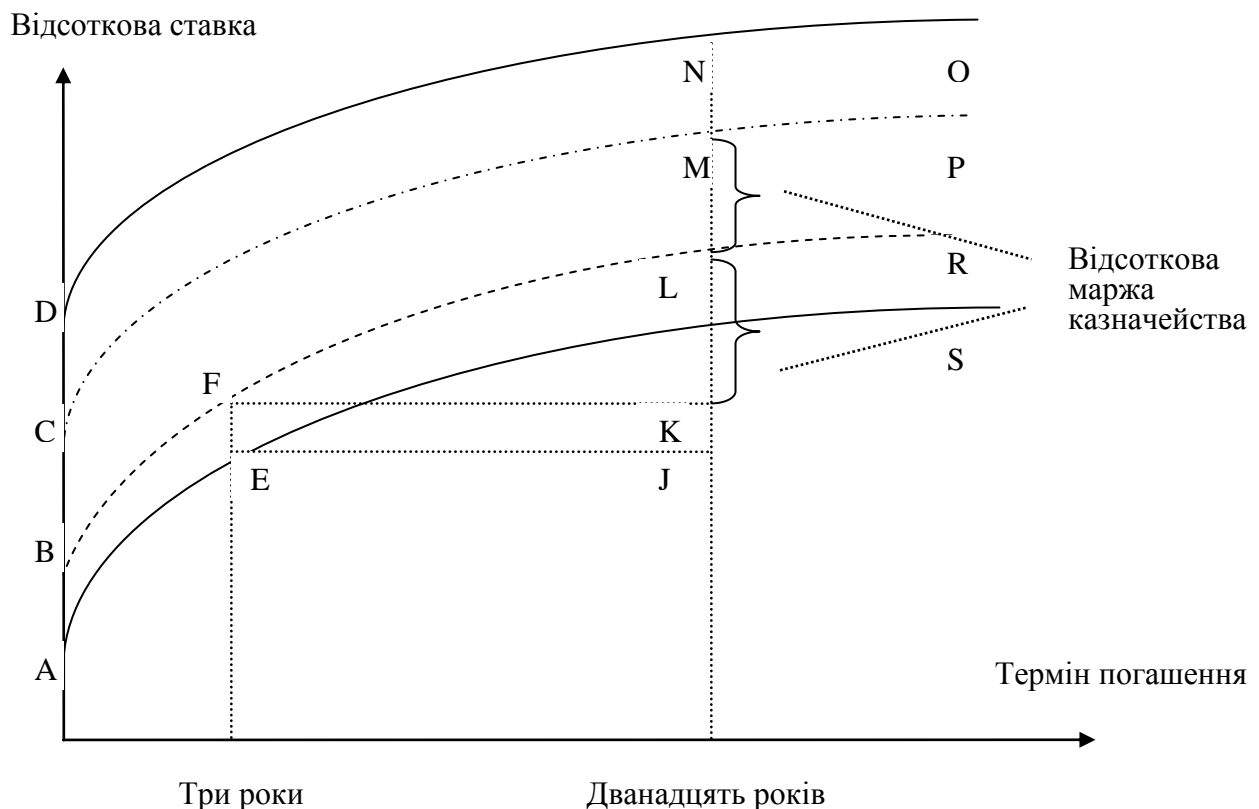

Рис. 1 Розподіл чистої процентної маржі за методом узгоджених строків на основі двох ринкових кривих доходності.

Припустимо, що банк за рахунок трирічних облігацій фінансує дванадцятирічні іпотечні кредити. Загальна чиста процентна маржа буде

становити величину NJ і розподілятиметься на наступні частини: маржа $EF=KJ$ належить відділу, який залучив ресурси; маржа LK та ML є прибутком казначейства банку; маржа NM належить відділу, що розмістив ресурси. Таким чином, казначейство отримує частину процентної маржі LK за управління процентним ризиком, що виникає при розбіжності строків розміщення та залучення ресурсів. Дана маржа є премією казначейства банку за управління основною формою процентного ризику: ризиком переоцінки. У випадку застосування декількох еталонних кривих, на відміну від використання єдиного підходу, казначейство додатково отримує процентну маржу ML . Дану маржу можна трактувати як премію за управління такими формами процентного ризику як: ризик зміни кривої доходності, базисний ризик, ризик права вибору (опціону) .

Практичні аспекти використання методу трансфертного ціноутворення за узгодженими строками у банках України. Для визначення можливості практичного застосування методу трансфертного ціноутворення за узгодженими строками з метою удосконалення управління відсотковим ризиком банку, нами проведено дослідження доходності фінансових інструментів оптових та роздрібних ринків на яких можуть працювати банки. Тобто ми спробували оцінити можливість використання кривих доходності оптових ринків грошей як орієнтирів для розрахунку базової трансфертної ставки купівлі внутрішньобанківських ресурсів (bid). Як зазначалось вище, трансфертна ціна продажу (offer), у більшості випадків, формується на основі ціни купівлі (bid) та додатково включає маржу казначейства за управління валютним та процентним ризиками, а також ризиком ліквідності.

Дослідження проводилось у трьох основних напрямках: визначення можливості побудови кривих доходності на основі публічної інформації, дослідження часових інтервалів на яких можуть бути побудовані криві доходності, кореляційний аналіз ставок оптових та роздрібних ринків.

Класичними роздрібними ринками на яких працюють комерційні банки є кредитний та депозитний ринки. Інформація щодо цінових параметрів зазначених ринків формується на основі статистичної звітності, яку подають комерційні

банки до НБУ (форма №310-Д та форма №350-Д) [10] і найбільш повно оприлюднюється на офіційному сайті НБУ [24] та у Бюлетені НБУ. В останньому джерелі інформація щодо процентних ставок у розрізі строків розкривається найбільш повно, що й обумовило його використання у як інформаційної основи побудови кривих доходності кредитного та депозитного ринків [2; 3; 4; 5].

Враховуючи теоретичні напрацювання вітчизняних та закордонних науковців [7; 13; 21; 23], а також тенденції розвитку активно-пасивних операцій у банківському секторі України було зроблено припущення що для вітчизняних банків основними орієнтирами при розрахунку трансфертних цін є доходність фінансових інструментів наступних оптових грошових ринків: міжбанківський депозитний та кредитний ринки, лондонський міжбанківський ринок, ринок державних боргових цінних паперів. Інформаційною основою побудови кривих доходності міжбанківського ринку став Бюлетень НБУ [2; 3; 4; 5]. Для побудови кривих доходності лондонського міжбанківського ринку використано ставки LIBOR, які оприлюднюються на сайті Британської банківської асоціації (British Bankers' Association) [25]. Потрібно зазначити, що усі ставки роздрібних та оптових ринків, що досліджувались нами у межах даної статті, є середньозваженими за обсягом операцій і представлені у річному обчисленні.

Далі дослідимо можливість побудови кривих доходності за операціям на первинному та вторинному ринку облігацій внутрішньої державної позики (ОВДП). Спочатку, за даними офіційного сайту НБУ [24], розглянемо статистичні дані щодо періодичності та обсягів операцій з розміщення ОВДП на первинному ринку (табл. 1).

Таблиця 1. Розміщення ОВДП на первинному ринку.

Період	Сума коштів, залучених до бюджету, млн. грн.					
	всього	у тому числі за строками				
		до 1 року	до 2 років	до 3 років	до 4 років	до 5 років
2002	2 849	1 271	247	17	5	1 308
2003	1 161	556	527	–	–	78
2004	2 204	258	904	–	–	1 042
2005	7 153	–	3 022	1 402	719	2 010
2006	1 598	–	583	812	–	202
2007	3 623	–	1 311	2 045	166	101
2008 (січень-вересень)	1234	382	120	284	462	–

Як видно із таблиці 1, держава не розміщувала ОВДП строком до 1 року протягом 2005-2007 років; строком 2-3 роки протягом 2003-2004 років; строком 3-4 роки у 2003-2004 та 2006 роках. У січні-серпні 2008 року відбулось лише 22 розміщення, причому не розміщувались ОВДП строком 4-5 років. Таким чином, побудова кривих доходності є неможливою через нерегулярність здійснення операцій по всьому спектру строків.

Наступним напрямком дослідження можливостей застосування методу трансфертного ціноутворення за узгодженими строками, є аналіз часових інтервалів на яких можуть бути побудовані криві доходності та визначення інтервалів за якими можливий кореляційно-регресійний аналіз ставок оптових та роздрібних ринків (табл. 2).

Таблиця 2. Часові інтервали побудови кривих доходності оптових та роздрібних ринків¹

Часові інтервали оприлюднення інформації щодо процентних ставок оптових грошових ринків		Часові інтервали оприлюднення інформації щодо процентних ставок національних роздрібних грошових ринків (кредитний та депозитний).							
		овердрафт (на вимогу)	до 1 місяця	1-3 місяці	3-6 місяців	6-12 місяців	1-3 роки	3-5 років	понад 5 років
Міжбанківський депозитний ринок України	овернайт	+							
	до 1 місяця		+						
	1-3 місяці			+					
	3-6 місяців				+				
	6-12 місяців					+			
	довгострокові						+/-		
Міжбанківський кредитний ринок України	овернайт	+							
	від 2 до 31 дня		+						
	від 32 до 92 днів			+					
	понад 92 дні				+/-				
Лондонський міжнародний міжбанківський ринок (ставка LIBOR)	овернайт	+							
	1-2 тижні		+						
	[1-3] місяці			+					
	[3-6] місяців				+				
	[6-12] місяців					+			

При виділенні часових інтервалів за основу взято структуру оприлюднення інформація щодо процентних ставок у Бюлетені НБУ. Ставки на міжбанківському

¹ Знак «+» вказує на наявність за даним часовим інтервалом публічної інформації для оцінки взаємозв'язку ставок роздрібною та оптового ринків. Знак «+/-» вказує на можливість використання публічної інформації з певними застереженнями через часткову не відповідність часових інтервалів за якими оприлюднюються ставки роздрібною та оптового ринків.

депозитному та кредитному ринках України згруповані за 6 та 4 часовими інтервалами відповідно (табл. 2). Для забезпечення можливості порівняння, нами розраховано ставку за міжбанківськими кредитами із строковістю від 2 днів до 31 дня, як середньоарифметичне ставок від 2 до 7 днів, від 8 до 21 дня та від 22 до 31 дня.

Британська банківська асоціація за результатами операцій на Лондонському міжбанківському ринку першокласних банків (prime banks) обраних у якості маркет-мейкерів, щоденно розраховує ставку LIBOR за стандартними строками: овернайт, 1 тиждень, 2 тижня, 1 місяць, 2 місяця і так далі із місячною періодичністю до 1 року (всього 15 періодів). Для забезпечення можливості порівняння, нами розраховано середньоарифметичні ставки LIBOR у розрізі 5 часових інтервалів (табл. 2).

Враховуючи дані статистичного Бюлетеня НБУ (електронне видання) зроблено висновок щодо переважної концентрації сегменту банківського ринку понад 92 дні у діапазоні угод строком 3-6 місяців [14]. Таким чином, можна зробити припущення щодо можливості дослідження взаємозв'язку ставок міжбанківського кредитного ринку за операціями строком понад 92 дні зі ставками депозитного ринку за операціями строком 3-6 місяців (таблиця 2).

Як зазначалось вище, останнім напрямком дослідження практичних аспектів застосування методу трансфертного ціноутворення за узгодженими строками є кореляційний аналіз ставок оптових та роздрібних ринків, який проводився у три етапи: обґрунтування періоду та об'єкту дослідження; безпосереднє застосування методів кореляційного аналізу; інтерпретація результатів дослідження.

Інформаційною основою дослідження слугували середньозважені процентні ставки у річному обчисленні, які оприлюднюються відповідними державними органами влади у розглянутих вище друкованих видання або на офіційних сайтах. Відсоткові ставки досліджувались у розрізі валют (гривня, іноземна валюта) та клієнтів: фізичні особи (далі ФО) та суб'єкти господарювання (далі СГД).

Враховуючи, що обсяг операцій міжбанківського депозитного ринку у 3-4 рази менший обсягу міжбанківському кредитного ринку (за результатами 2007 року 48,5 млрд. грн. та 14 млрд. грн. відповідно), а також враховуючи строкову структуру міжбанківського депозитного ринку (за результатами 2007 року більше 90% депозитів є депозитами до запитання) надалі об'єктом дослідження обрано саме ринок міжбанківських кредитів [2, с. 130].

Для уточнення періоду та об'єкту дослідження проведено розрахунок парних коефіцієнтів кореляції оптових та роздрібних ринків за середньорічними ставками. Отримані результати використано для визначення часових меж подальшого дослідження на основі середньомісячних ставок.

Політико-економічна ситуація 2004 року та вплив світової фінансової кризи у 2008 році, спричинили значну волатильності обсягових та цінових параметрів міжбанківського ринку України та роздрібною ринку депозитів. Зазначені тенденції обумовлювались впливом наступних факторів: інтенсифікація державного регулювання цінової кон'юнктури на оптових ринках через інструменти грошово-кредитної політики та адміністративні заходи; зменшення ліквідності міжбанківського ринку через кризу довіри учасників ринку; відтік депозитних ресурсів через негативні очікування ФО; посилення інфляційних процесів і т.д. Таким чином, є достатні підстави вважати, що протягом 2004 та 2008 років ставки національного оптового кредитного ринку не можуть розглядатись як об'єктивні індикатори вартості внутрішньобанківських ресурсів. Даний висновок також підтверджується розрахованими парними коефіцієнтами кореляції за середньорічними показниками 2004 року та середніми показниками за січень-липень 2008 року. Таким чином, вважаємо за доцільне проводити подальший кореляційно-регресійний аналіз на основі середньомісячних даних щодо ставок оптових та роздрібних ринків у 2005-2007 роках.

На другому етапі дослідження, використовуючи методи кореляційно-регресійного аналізу, проводилось вивчення взаємозв'язку між роздрібними та оптовими ринками. Факторною (незалежною) змінною виступали ставки оптового ринку, а результативною (залежною) - ставки роздрібною ринку.

Спочатку досліджувався взаємозв'язок ставки LIBOR за кредитами у доларах США та ставок у іноземній валюті національного роздрібного ринку депозитів. Нами використана ставка LIBOR у доларах США (далі LIBOR USD) так як більша частина депозитів та кредитів в іноземній валюті номіновані у доларах США (за результатами 2007 їх частка становила близько 70% та 90% відповідно) [2, с. 129, с. 153]. Спочатку були побудовані графіки щомісячних середньозважених ставок протягом 2005-2007 років за депозитами у іноземній валюті СГД та LIBOR USD у розрізі строків: до 1 місяця, 1-3 місяці, 3-6 місяців, 6-12 місяців (рис. 2) .

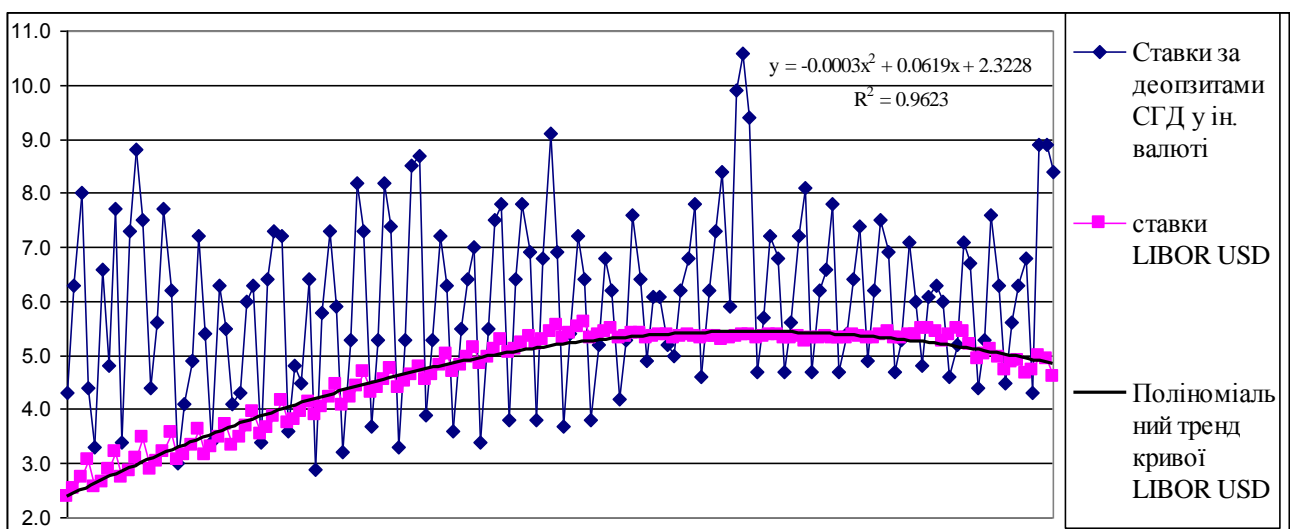

Рис. 2 Криві доходності за щомісячними ставками LIBOR USD та ставками валютних депозитів СГД у 2005-2007 рр.²

За результатами аналізу рисунку 2, можна зробити висновок щодо незначної волатильності ставок LIBOR USD у розрізі строковості операцій та поступального характеру їх змін у динаміці, а з іншої сторони, щодо значної варіації ставок у розрізі строковості операцій та у динаміці за депозитами у іноземній валюті СГД. Динаміка ставок LIBOR USD досить точно ($R^2 = 0.96$) описується поліноміальною лінією тренду другого степеню, тоді як підібрати

² Шкала абсцис відображає 144 інтервали: 36 щомісячних періодів розбиті на 4 частини у розрізі виділених строків (до 1 місяця, 1-3 місяці, 3-6 місяців, 6-12 місяців).

якісну лінію тренду за депозитними ставками СГД у іноземній валюті не можливо.

Дослідження взаємозв'язку між ставками LIBOR USD та депозитними ставками СГД у розрізі кожного строку окремо (до 1 місяця, 1-3 місяці, 3-6 місяців, 6-12 місяців) підтвердили наш висновок щодо відсутності взаємозв'язку. Подібні результати також отримані при дослідженні взаємозв'язку між щомісячними ставками за депозитами у іноземній валюті ФО та LIBOR USD у розрізі строків: овернайт, до 1 місяця, 1-3 місяці, 3-6 місяців, 6-12 місяців. Відсутність взаємозв'язку між ставками LIBOR USD та депозитними ставками роздрібних ринків в цілому, не заперечує можливості використання ставок LIBOR USD у якості індикатора трансфертних цін за певними операціями банків, що пов'язані із залученням ресурсів у доларах США від нерезидентів.

Далі вивчався взаємозв'язок між сегментами національного грошового ринку: оптового (міжбанківського кредитного) та роздрібного (депозитного) протягом 2005-2007 років. У таблиці 3 наведено значення парних коефіцієнтів кореляції у розрізі окремих часових інтервалів.

Таблиця 3. Характеристика взаємозв'язку кривих доходності міжбанківського кредитного та депозитного ринків за щомісячними ставками у 2005-2007 рр.

Міжбанківський кредитний ринок	Депозитний ринок							
	гривня				іноземна валюта			
	Фізичні особи		Суб'єкти господарювання		Фізичні особи		Суб'єкти господарювання	
	Коеф. кореляції	Значимість за F-критерієм Фішера при $\alpha=0.05$	Коеф. кореляції	Значимість за F-критерієм Фішера при $\alpha=0.05$	Коеф. кореляції	Значимість за F-критерієм Фішера при $\alpha=0.05$	Коеф. кореляції	Значимість за F-критерієм Фішера при $\alpha=0.05$
овернайт (на вимогу)								
гривня	-0.139	-	-	-	x	x	x	x
іноземна валюта	x	x	x	x	-0.127	-	-	-
до 1 місяця								
гривня	0.271	-	0.146	-	x	x	x	x
іноземна валюта	x	x	x	x	0.468	0.005	0.586	2.436E-04
іноземна валюта (лаг 1 місяць)	x	x	x	x	0.636	4.041E-05	0.620	7.159E-05
1-3 місяця								
гривня	0.485	0.003	0.703	1.756E-06	x	x	x	x
гривня (лаг 1 місяць)	0.700	2.922E-06	0.766	8.658E-08	x	x	x	x
іноземна валюта	x	x	x	x	-0.026	-	0.420	0.011
3-6 місяців								
гривня	0.632	3.529E-05	0.277	-	x	x	x	x
іноземна валюта	x	x	x	x	-0.167	-	0.313	0.062

Відповідно до теорії кореляційно-регресійного аналізу, значення коефіцієнту кореляції інтерпретуються наступним чином: до ± 0.3 - зв'язок практично відсутній; від ± 0.3 до ± 0.5 - зв'язок слабкий; від ± 0.5 до ± 0.7 - зв'язок помірний; від ± 0.7 до ± 1 - зв'язок суттєвий [15, с. 235]. За умови наявності зв'язку (коефіцієнт кореляції $> \pm 0.3$) нами перевірялась його суттєвість на основі оцінки значимості F-критерія Фішера, а також визначалась тіснота зв'язку із лагом 1 місяць за результативною ознакою (ставки роздрібних ринків). Криві доходності, у розрізі строків наведених у таблиці 3, побудовані на основі 36 (35 для лагу 1 місяць) спостережень.

Потрібно зазначити, що за строком «на вимогу» банки виплачують відсотки лише за депозитами ФО, причому вартість даного виду депозиту не залежить від ціни міжбанківських кредитів овернайт: отримані коефіцієнти кореляції близькі до нуля і мають від'ємне значення. Протягом досліджуваного періоду банки сплачували стабільну величину відсотків по залишкам на поточних рахунках ФО (у межах 2.5%-3.7%), яка не залежала від вартості міжбанківських ресурсів.

Як видно із даних таблиці 3, найбільш сильний зв'язок виявлено за операціями у національній валюті на інтервалі 1-3 місяці, а за операціями у іноземній валюті – на інтервалі до 1 місяця. Причому дані зв'язки істотно посилювались при використанні лагу 1 місяць за результативною ознакою. Наявність місячного лагу можна пояснити прийняттям рішень щодо зміни ставки за роздрібними депозитами на основі врахування цінової кон'юнктури, що склалась на оптових ринках у попередньому місяці.

Таким чином, за результатами дослідження кривих доходності фінансових інструментів оптових та роздрібних ринків сформульовано наступні висновки:

- 1) на основі публічної інформації можуть бути побудовані криві доходності національних оптових ринків (міжбанківський депозитний та кредитний) та роздрібних ринків (депозитний та кредитний);

2) криві доходності національних оптових ринків не можуть слугувати орієнтиром для розрахунку трансфертних цін за операціями на роздрібному ринку в умовах політичної та фінансової нестабільності;

3) у розрізі строків найбільш сильний зв'язок виявлено за операціями у національній валюті на інтервалі 1-3 місяці, а за операціями у іноземній валюті на інтервалі до 1 місяця, зазначені зв'язки істотно посилювались при використанні часового лагу 1 місяць за результативною ознакою.

Висновки. За результатами написання даної статті сформульовано такі основні висновки. По-перше, на основі вивчення теоретичних розробок закордонних вчених зроблено висновок щодо доцільності використання вітчизняними банками методу трансфертного ціноутворення за узгодженими строками (*matched maturity*). Зокрема, доведено можливість його застосування для мінімізації основних форм процентного ризику банку.

По-друге, встановлено, що стримуючими факторами комплексного впровадження рекомендованого методу у банках України є: нерозвиненість ринку державних боргових цінних паперів, недостатня деталізація у розрізі строків інформації щодо доходності інструментів національних оптових та роздрібних ринків, відсутність або слабкість взаємозв'язку між окремими сегментами оптового та роздрібного національного грошового ринку.

На даний момент, метод трансфертного ціноутворення за узгодженими строками, у класичному вигляді, може застосовуватись, з певними обмеженнями, які витікають із результатів наведеного у статті дослідження. Зокрема, його доцільно використовувати для встановлення трансфертних цін за депозитними операціями роздрібного ринку із строковістю від 1 дня до 6 місяців. Рекомендований метод повинен доповнюватись використанням у якості орієнтирів трансфертних цін кривих доходності роздрібного депозитного та кредитного ринку у розрізі видів банківських продуктів, певних ознак контрагентів банку, географічної структури і т.д. Додаткове використання індикаторів роздрібних ринків – єдина можливість для банків України забезпечити комплексне впровадження ринкового підходу розрахунку

трансфертних цін. Можливість використання даних індикаторів обґрунтовувалась у науковій літературі [7; 9] та підтверджується практикою їх використання деякими найбільшими вітчизняними банками.

Інформаційні джерела

1. Бобиль В. Трансфертне ціноутворення в системі управлінського обліку сучасного банку // Банківська справа. - 2007.- № 5.- С.38-47.
2. Бюлетень НБУ - 2008 - №9 //http://www.bank.gov.ua.
3. Бюлетень НБУ - 2008 - №3 //http://www.bank.gov.ua.
4. Бюлетень НБУ – 2007 - №3 //http://www.bank.gov.ua.
5. Бюлетень НБУ - 2006 -№3 //http://www.bank.gov.ua.
6. Лакосник Е., Зайцев О. Каждому по способностям, от каждого - по уму // Банковская практика за рубежом .- 2008.- № 4.- С.74-80.
7. Макаренко М.І., Савченко Т.Г. Система трансфертного ціноутворення в комерційних банках: Монографія - Суми: ДВНЗ "УАБС НБУ", 2008.- 238 с.
8. Методичні вказівки Національного банку України з інспектування банків "Система оцінки ризиків", затверджені постановою правління НБУ від 15.03.04р. №104 //http://www.bank.gov.ua/Bank_supervision/Risks/104.pdf.
9. Панов М.В. Подходы к ценообразованию на ресурсы коммерческого банка в рамках бюджетного управления // Деньги и кредит.- 2007.- № 8.- С.35-38.
10. Правила організації статистичної звітності, що подається до Національного банку України, затверджені постановою Правління НБУ від 19.03.03р. №124: //http://www.rada.gov.ua.
11. Принципи управління ризиком процентної ставки Базельського комітету з банківського нагляду// http://www.bank.gov.ua/Bank_supervision/Risks/07.pdf.
12. Романенко О. Управління процентним ризиком грошових потоків банку // Вісник Національного банку України. – 2002. – №3. - С. 21-26.

- 13.Савченко Т.Г. Практика трансфертного ціноутворення в банках України // Вісник Національного банку України. - 2007.- № 2.- С.26-31.
- 14.Статистичний Бюлетень НБУ (електронне видання) // http://www.bank.gov.ua/Statist/el_bul.htm
- 15.Теория статистики: Учебник / Под ред. Р.А. Шмойловой – М.: Финансы и статистика, 1996. – 464 с.
- 16.Andre Shih, David Crandon, Steven Wofford. Transfer Pricing: Pitfalls in Using Multiple Benchmark Yield Curves// Journal of Performance Management; Jul.2004, p.33-46.
- 17.Bowers, Thomas E.. Transfer Pricing Indeterminate-Maturity Deposits.// Journal of Performance Management, Mar.2006, p.26-44.
- 18.Elkenbracht, Marije; Nauta, Bert-Jan. Managing interest rate risk for non-maturity deposits. //: Risk, Nov.2006, p.82-87.
- 19.Gary L. Gastineau The Essentials of Financial Risk Management //Financial Analysts Journal / September-October 1993.
- 20.Kafafian, Robert E.. Managing Spreads Through Funds-Transfer Pricing. // American Banker, 6/6/2006, p.2-3.
- 21.Kawano, Randall T. Funds Transfer Pricing// Journal of Performance Management; Nov.2005, p.35-43.
- 22.Kimball, Ralph C. Innovations in performance measurement in banking // New England Economic Review; May/Jun97, p.23-39.
- 23.Woodward, Vince. An Introduction to Risk Transfer Pricing. // Journal of Performance Management, Nov.2007, p.3-15.
- 24.www.bank.gov.ua - сайт Національного банку України .
- 25.www.bba.org.uk - сайт Британської банківської асоціації (British Bankers' Association, BBA).
- 26.www.minfin.gov.ua - сайт Міністерства фінансів України .

Савченко, Т.Г. Застосування трансфертного ціноутворення за узгодженими строками для управління процентним ризиком банку [Текст] / Т.Г. Савченко, О.М. Пожар // Актуальні проблеми економіки. – 2009. – №3. – С. 163-175.